

4.5. Hrubý domácí produkt

Hodnotová struktura hrubého domácího produktu

- Výrazně jiná kombinace vlivu objemu a cen na změnu hodnoty HDP**

Vytvořená HPH jako prvotní výsledek transakce s produkty neobsahuje čisté daně (daně z produktů méně dotace na produkty), jejichž hodnota 368,3 mld. Kč za rok 2009 byla meziročně jen nepatrně vyšší (o 0,7 mld. Kč, v tom větší daně o 6,1 mld. Kč a větší dotace o 5,4 mld. Kč). HDP v běžných kupních cenách za rok 2009 dosáhl výše 3 627,2 mld. Kč (po přičtení čistých daní k HPH). Hodnotový úbytek HDP (61,8 mld. Kč) byl v roce 2009 podstatně menší než úbytek jeho fyzického objemu (156,7 mld. Kč), což implicitně vyplývalo z růstu deflátoru HDP, který byl podmíněn zvýšením úhrnné cenové hladiny HPH. K jistým zvláštnostem roku 2009 patří tudíž i výrazný rozdíl ve spojení meziroční změny fyzického objemu a cenové hladiny HDP do jeho celkové hodnotové změny. Meziroční hodnotové přírůstky HDP byly téměř každý rok větší než přírůstky jeho fyzického objemu, což souviselo s růstem implicitních deflátorů. Za tři předchozí roky – do roku 2008 ve srovnání s rokem 2005 – dosáhl přírůstek fyzického objemu HDP na přírůstku hodnoty více než dvě třetiny, což představovalo kombinaci vlivu zvýšení hodnoty o 23,6 % při růstu reálně o 16,1 % a zvýšení úhrnné cenové hladiny o 6,4 %. V roce 2009 byl meziroční úbytek fyzického objemu HDP 2,5násobně větší než úbytek jeho hodnoty, když cenová hladina se zvýšila o 2,7 %. Kombinace vlivu objemu a cen na změnu hodnoty byla tudíž v roce 2009 podstatně jiná než v kterémkoliv roce předchozího období. V poměru k pětileté změně úhrnné cenové hladiny (do roku 2009 ve srovnání s rokem 2004) byl meziroční přírůstek v roce 2009 jen nepatrně menší než jedna třetina (31,3 %), zatímco úbytek fyzického objemu v tomtéž roce v poměru k celkovému přírůstku dosáhl 30,8 %. Z toho jsou zřejmé obrovské strukturální změny, které nastaly v roce 2009.

Tab. č. 4.5.1 Meziroční změny hrubého domácího produktu

Změny	2005		2006		2007		2008		2009	
	mld. Kč	%	mld. Kč	%	mld. Kč	%	mld. Kč	%	mld. Kč	%
hodnoty	169,1	6,0	238,5	8,0	313,1	9,7	153,5	4,3	-61,8	-1,7
objemu	177,8	6,3	203,1	6,8	197,5	6,1	87,1	2,5	-156,7	-4,2
cen	-8,7	-0,3	35,4	1,1	115,6	3,4	66,4	1,8	94,9	2,7

Pramen: ČSÚ, národní účty, vlastní výpočty

- Rozhodující vliv tvorby zásob a vnějších transakcí na změnu struktury**

Věcná struktura HDP je rovněž odlišná ve srovnání s předchozími roky. Relativně nejměnlivější výdajovou složkou HDP je tvorba zásob, jejichž výrazný úbytek v roce 2009 následoval po neúměrně vysokém přírůstku v předchozím roce. Podíl vytvořených zásob na HDP -1,2 % v roce 2009 se meziročně změnil o 2,6 p. b. Nejvíce ubylo zásob hotových produktů a obchodního zboží. Pokles podílu výdajů na tvorbu hrubého fixního kapitálu o 1,2 p. b. (na 22,7 %) byl nejvíce ovlivněn snížením hmotných fixních aktiv do obydlí. Ke zvýšení podílu výdajů na konečnou spotřebu o 2,7 p. b. (na 72,8 %) podstatně větším dílem přispěly výdaje vlády a neziskových institucí (1,9 p. b.) než spotřebitelské výdaje domácností (0,8 p. b.). V poměru k HDP se výrazně více snížil celkový dovoz než celkový vývoz, čehož výsledkem bylo značné zvýšení podílu čistého vývozu na HDP (1,1 p. b. na 5,7 %). Zahraničně obchodní transakce s produkty byly sice v roce 2009 o mnoho méně rozsáhlé než před rokem, avšak hodnota čistého vývozu (207,5 mld. Kč) se meziročně výrazně zvýšila (o 39,5 mld. Kč). Přispělo k tomu i znehodnocení české měny (o 5,7 % vůči EUR a o 10,6 % vůči USD), neboť domácí poptávka se přesunula od zboží a služeb vyráběného (poskytovaných) v zahraničí k produktům vyráběným v tuzemsku. V uplynulých pěti letech příjmy ze zahraničního obchodu zbožím a službami značně převýšily platby za zboží a služby. Čisté pohledávky České republiky vůči zahraničí z titulu vnějších ekonomických vztahů dosáhly tak za pět let výše 756,3 mld. Kč.

Tab. č. 4.5.2 Hrubý domácí produkt

běžné ceny, struktura v %

	2005		2006		2007		2008		2009	
	mld. Kč	%	mld. Kč	%	mld. Kč	%	mld. Kč	%	mld. Kč	%
Hrubý domácí produkt	2 983,9	100,0	3 222,4	100,0	3 535,5	100,0	3 689,0	100,0	3 627,2	100,0
v tom:										
konečná spotřeba	2 123,0	71,1	2 248,8	69,8	2 405,1	68,0	2 587,2	70,1	2 638,7	72,8
z toho: domácnosti	1 442,7	48,3	1 537,2	47,7	1 658,8	46,9	1 803,7	48,9	1 804,4	49,7
THK	766,2	25,7	863,3	26,8	954,6	27,0	933,8	25,3	781,0	21,5
z toho: fixního	741,9	24,9	796,3	24,7	890,3	25,2	883,2	23,9	822,1	22,7
čistý vývoz	94,7	3,2	110,3	3,4	175,8	5,0	168,0	4,6	207,5	5,7

Pramen: ČSÚ, národní účty, vlastní výpočty

Vývoj hrubého domácího produktu reálně

- Výrazné změny v poměrech mezi tempy přírůstku HDP a jeho složek**

HDP byl v roce 2009 nižší než před rokem reálně o 4,2 % (v roce 2008 rostl o 2,5 %). Jeho fyzický objem za rok 2009 byl o 1,9 % menší než v roce 2007 a o 4,1 % větší než v roce 2006. Po relativně vysokém meziročním zvýšení HDP v roce 2006 (o 6,8 %) a zrychlujícím se tempu růstu začaly se posléze tempa přírůstku snižovat (na 6,1 % v roce 2007 a na 2,5 % v roce 2008). Meziroční změny v tempech přírůstků, resp. úbytku jednotlivých základních výdajových složek a zahraničně obchodních transakcí byly dosti rozdílné ve srovnání se změnami HDP. Kromě značných strukturálních změn HDP (v běžných cenách) se každoročně měnil i poměr (vztah) mezi tempy přírůstku HDP a jeho složek. Po předchozích několika letech zaostávání růstu výdajů na konečnou spotřebu za růstem HDP došlo v roce 2009 ke zcela opačnému trendu. Zatímco v roce 2005 rozdíl mezi rychlejším (větším) růstem HDP a pomalejším (menším) růstem konečné spotřeby činil -3,7 p. b., v roce 2009 rozdíl mezi poklesem HDP a růstem konečné spotřeby dosáhl značných 5,4 p. b.. Velké rozdíly byly zaznamenány i v dalších složkách, což posléze vedlo ke změnám jejich vlivů na vývoj HDP.

Tab. č. 4.5.3 Rozdíly mezi tempy přírůstků (+), úbytku (-) HDP a jeho složkami

v p. b. z % ve stálých cenách

	2005	2006	2007	2008	2009
Konečná spotřeba	-3,7	-2,9	-2,4	0,3	5,4
z toho: domácnosti	-3,8	-1,8	-1,3	1,1	3,9
Tvorba hrubého kapitálu	-7,1	2,8	3,3	-5,0	-13,9
z toho: fixního	-4,5	-0,8	4,7	-4,0	-4,1
Vývoz celkem	5,3	9,0	8,9	3,5	-6,0
Dovoz celkem	-1,3	7,5	8,2	2,2	-6,0

Pramen: ČSÚ, národní účty, vlastní výpočty

- Na pokles HDP mělo převažující vliv snížení výdajů na THK**

Meziroční míry změn jednotlivých výdajových složek za rok 2009 byly velice rozdílné stejně jako jejich vlivy na HDP. K největším meziročním změnám došlo ve vnějších ekonomických transakcích, když po výrazném předstihu růstu vývozu a dovozu zboží a služeb před růstem HDP v mnoha předchozích letech došlo v roce 2009 ke zcela opačnému jevu, tj. ke značně většímu poklesu obrátu zahraničního obchodu než HDP. Přitom i vliv základních složek na HDP se významně lišil, což se znovu týká především vlivu čistého vývozu. Jedinou rostoucí výdajovou složkou HDP v roce 2009 byla konečná spotřeba; její meziroční zvýšení reálně o 1,2 % působilo pozitivně na HDP v rozsahu 0,8 p. b. Značně přitom rostly spotřebitelské výdaje vládních a neziskových institucí (o 4,5 %) s pozitivním vlivem na HDP (1,0 p. b.). Výdaje na konečnou spotřebu domácností se snížily jen o 0,3 % a působily na HDP negativně (0,2 p. b.). Zdrojem spotřebitelských výdajů domácností byl jejich hrubý disponibilní důchod, který se nominálně snížil o 0,5 % při nepatrném růstu úhrnné hladiny spotřebitelských cen (0,4 %). Uvedené mírné snížení disponibilního důchodu domácností bylo výsledkem podstatně většího poklesu běžných výdajů (5,7 %) než běžných příjmů (2,2 %). Za zmínku stojí výrazné snížení podílu domácností na rezervách penzijních fondů a pokles míry jejich hrubých úspor o 9,3 p. b. na 9,46 %.

- Snížení výdajů za služby** Pokles spotřebitelských výdajů domácností byl rozdílný nejen věcně, nýbrž i podle sociálních skupin. Mírně se zvýšily výdaje na předměty krátkodobé spotřeby (o 0,6 %) a poklesly výdaje na služby (o 1,1 %). Stagnovaly výdaje na předměty dlouhodobé a střednědobé spotřeby. Kupní síla spotřebitelských domácností se dále vyvíjela značně diferencovaně a protiklad mezi bohatšími a chudšími společenskými vrstvami se zvětšoval. Zatímco sociálně slabší domácnosti s nízkými důchody opatřují pouze nezbytné životní potřeby, sociálně silné domácnosti s vysokými důchody si pořízují i vysoce luxusní produkty.
  - Značný pokles tvorby kapitálu do dopravních prostředků** Poměr mezi mírou růstu výdajů na tvorbu hrubého kapitálu a mírou růstu HDP se každoročně významně měnil, což značně a v roce 2009 zvláště ovlivňovala tvorba zásob. Výdaje na tvorbu hrubého kapitálu se v roce 2009 snížily o 18,1 % a na vývoj HDP působily negativně v rozsahu 4,6 p. b. Větší negativní vliv měla tvorba zásob (2,6 p. b.) v důsledku jejich výrazného meziročního úbytku než tvorba fixního kapitálu (2,0 p. b.) s meziročním snížením jeho objemu o 8,3 %. Věcně se nejvíce snížila hmotná fixní aktiva do dopravních prostředků (o 22,7 %) a zvýšila se do ostatních budov a staveb (o 3,7 %).
  - Snížení HDP ovlivněno zejména poklesem kapitálového koeficientu** Zdrojem výdajů na tvorbu hrubého kapitálu byla ta část hrubého disponibilního národního důchodu, která netvořila výdaje na konečnou spotřebu. Tyto nepoužité důchody byly však menší než tvorba hrubého kapitálu, přičemž byly o mnoho menší než výdaje na fixní kapitál. K jejich realizaci došlo tak za použití vnějších zdrojů, ovšem v podstatně menším rozsahu než před rokem. Pokles výdajů na tvorbu hrubého fixního kapitálu byl větší než pokles HDP o značných 4,1 p. b.
- Výdaje na tvorbu hrubého fixního kapitálu určovaly rychlost, jakou ekonomika zvyšovala svou produktivní sílu. Ve vzájemné souvislosti s vývojem HDP ukazují, že v roce 2009 bylo snížení HDP více ovlivněné poklesem kapitálového koeficientu než poklesem investiční kvóty. Relativní meziroční změna HDP v roce 2009 ve stálých cenách byla výsledkem součinu úbytku HDP k tvorbě hrubého fixního kapitálu (-17,7 %) a poměru výdajů na fixní kapitál k HDP (23,9 %). Na druhé straně přírůstkový koeficient kapitálové náročnosti HDP ukazuje, že meziroční změna investiční kvóty v roce 2009 (její pokles z 25,2 % na 24,0 %) byla podstatně menší než změna temp růstu HDP.
- Vliv zahraničního obchodu na HDP** Dlouhodobý vývoj ukazuje, že vzestup českého hospodářství byl v přímé souvislosti s intenzitou vývozu zboží, jehož zvyšování vedlo k růstu zaměstnanosti, zejména v průmyslu, což přispívalo k posilování celé ekonomiky. V roce 2009 se zahraniční obchod vyvíjel mimořádným způsobem. Po dlouhodobě výrazném předstihu růstu celkového vývozu i dovozu před růstem HDP došlo v roce 2009 k podstatně většímu snížení objemu obratu zahraničního obchodu než objemu HDP. Úbytek dovozu byl reálně stejný (10,2 %) jako úbytek vývozu. Dovošní náročnost HDP se značně snížila (o 6,3 %), vliv čistého vývozu na HDP byl negativní v rozsahu 0,4 p. b. Kupní síla vývozu klesla podstatně méně (o 7,9 %) než náročnost dovozu na zdroje vyprodukované vývozem (o 12,4 %).

Tab. č. 4.5.4 Vývoj hrubého domácího produktu

v % a p. b. ze stálých cen

	2005		2006		2007		2008		2009	
	r/r v %	vliv p. b.	r/r v %	vliv p. b.	r/r v %	vliv p. b.	r/r v %	vliv p. b.	r/r v %	vliv p. b.
Hrubý domácí produkt	106,3	6,3	106,8	6,8	106,1	6,1	102,5	2,5	95,8	-4,2
Konečná spotřeba	102,6	1,9	103,9	2,8	103,7	2,5	102,8	1,9	101,2	0,8
v tom: domácnosti	102,5	1,3	105,0	2,4	104,8	2,3	103,6	1,7	99,7	-0,2
vládní instituce	102,8	0,6	101,5	0,4	101,1	0,2	101,1	0,2	104,5	1,0
THK	99,2	-0,2	109,6	2,5	109,4	2,5	97,3	-0,7	81,9	-4,6
v tom: fixního	101,8	0,5	106,0	1,5	110,8	2,7	98,5	-0,4	91,7	-2,0
zásob	x	-0,7	x	1,0	x	-0,2	x	-0,3	x	-2,6
Čistý vývoz	x	4,6	x	1,5	x	1,1	x	1,3	x	-0,4
Informativně: Vývoz	111,6	8,1	115,8	11,4	115,0	11,5	106,0	4,8	89,8	-7,8
Dovoz	105,0	3,5	114,3	9,9	114,3	10,4	104,7	3,5	89,8	-7,4

Pozn.: r/r je meziroční změna

Pramen: ČSÚ, národní účty, vlastní výpočty

Vývoj hrubého domácího produktu podle čtvrtletí

- Zmírňování poklesu HDP v průběhu roku, po sezónním očištění růst HDP ve 2. polovině roku 2009**

Z hlediska časového horizontu byl vývoj HDP v jednotlivých čtvrtletích roku 2009 dosti rozdílný, zejména výrazně odlišně se vyvíjely jeho základní výdajové složky, především vnější transakce. Z původních údajů (sezónně neočištěných) vyplývá, že v průběhu roku se tempa úbytku HDP zmírňovala. Meziročně se objem HDP snížil nejvíce ve 2. čtvrtletí (o 5,2 %) a nejméně ve 4. čtvrtletí (o 2,8 %). Ke specifickým 4. čtvrtletí 2009 patří, že při uvedeném meziročním poklesu HDP působil na jeho změnu vysoce pozitivně (3,5 p. b.) čistý vývoz, což proti zápornému vlivu 3,6 p. b. ve 4. čtvrtletí 2008, kdy se HDP jen nepatrně snížil (o 0,1 %), znamená výrazný rozdíl.

Po sezónním očištění se HDP za rok 2009 snížil meziročně o 4,1 % (tj. o 0,1 p. b. méně než při výpočtu z původních údajů); tempa úbytků byla přitom největší ve 2. čtvrtletí (-4,9 %) a nejmenší ve 4. čtvrtletí (-3,1 %). Mezičtvrtletně se HDP snížil značně v 1. čtvrtletí (o 4,1 %), podstatně méně ve 2. čtvrtletí (o 0,3 %) a v dalších čtvrtletích již rostl (o 0,6 %, resp. o 0,7 %). Značně rozdílně se přitom vyvíjely základní výdajové složky s nerovnoměrně rozkolísanou a protichůdnou mírou vlivu na HDP. Velká rozličnost se projevila i ve změnách rychlosti růstu či poklesu těchto složek, zejména vývozu i dovozu zboží a služeb.

Tab. č. 4.5.5 Vývoj výdajů na hrubý domácí produkt (sezónně očištěno)

v % ze s. c., předchozí Q=100,0

	2008				2009			
	1. Q	2. Q	3. Q	4. Q	1. Q	2. Q	3. Q	4. Q
Hrubý domácí produkt	100,3	100,7	100,2	99,3	95,9	99,7	100,6	100,7
Konečná spotřeba	100,2	100,8	100,3	100,4	100,1	100,3	100,5	99,8
z toho: domácnosti	101,8	100,6	100,0	100,1	100,0	99,9	99,5	99,4
Tvorba hrubého kapitálu	100,9	93,9	101,1	114,1	80,2	89,1	103,7	102,0
z toho: fixního	99,5	98,7	101,1	96,6	95,3	99,2	98,1	100,2
Vývoz	104,8	99,0	98,4	89,4	93,6	102,6	108,8	98,2
Dovoz	105,3	96,8	98,6	94,1	91,9	99,6	110,4	97,5

Pramen: ČSÚ, národní účty, vlastní výpočty

- Vysoký růst HDP v 1. čtvrtletí 2007 a značný pokles ve 2. čtvrtletí 2009**

Analytické výpočty na základě dlouhodobých sezónně očištěných časových řad ukazují, že vrcholu v růstu HDP bylo dosaženo v 1. čtvrtletí 2007 (meziročně 7,7 % a po anualizaci 7,2 %, mezičtvrtletně 2,5 % a po anualizaci 1,8 %). Od tohoto čtvrtletí se začala tempa přírůstku HDP snižovat až po pokles, který byl zaznamenán mezičtvrtletně buď koncem roku 2008 nebo na začátku roku 2009, přičemž ve 2. polovině tohoto roku došlo mezičtvrtletně k obnovení růstu nebo k nižší míře poklesu s výjimkou meziroční anualizace.

Tab. č. 4.5.6 Vývoj hrubého domácího produktu podle čtvrtletí (sezónně očištěno)

změny v % ze s. c.

	2007				2008				2009			
	1. Q	2. Q	3. Q	4. Q	1. Q	2. Q	3. Q	4. Q	1. Q	2. Q	3. Q	4. Q
meziroční	7,7	5,9	5,7	5,4	3,1	3,5	2,2	0,5	-4,0	-4,9	-4,5	-3,1
mezičtvrtletní	2,5	0,3	1,5	1,0	0,3	0,7	0,2	-0,7	-4,1	-0,3	0,6	0,7
anualizace												
meziroční	7,2	6,9	6,5	6,1	5,0	4,4	3,5	2,3	0,5	-1,6	-3,2	-4,1
mezičtvrtletní	1,8	1,4	1,4	1,3	0,8	0,9	0,5	0,1	-1,0	-1,2	-1,2	-0,8

Pramen: ČSÚ, národní účty, vlastní výpočty

Vliv sezónních faktorů na HDP

- Vliv sezónních faktorů příznivý ve 2. čtvrtletí a nepříznivý v 1. čtvrtletí každého roku**

Sezónně očištěné indexy HDP a jeho výdajových složek sloužící k měření meziročních nebo mezičtvrtletních relativních změn především v reálném vyjádření mohou být pro analytické účely doplněny o sezónně vyrovnané absolutní údaje (v Kč) vyjadřující pravidelně se opakující výkyvy základních makroekonomických ukazatelů v průběhu roku. Rozdíly (odchyly) vyplývající z porovnání původních a sezónně očištěných čtvrtletních údajů o vývoji HDP včetně základních výdajových složek a salda zahraničního obchodu v běžných cenách za uplynulých šest let (2004 až

2009) ukazují typické rysy kolísání. Zároveň ukazují jak působí – příznivě či nepříznivě – na vývoj sezónní faktory v jednotlivých čtvrtletích každého roku; v tom spočívá jejich smysl. Ve vzájemně odpovídajících čtvrtletích nejsou tyto rozdíly (odchylky) shodné v žádné makroekonomické veličině. Důvody zřejmě spočívají v tom, že kromě sezónních vlivů působí ještě pravděpodobně specifické okolnosti vztahující se k jednotlivým čtvrtletím a zároveň k jednotlivým výdajovým složkám na poptávkové straně a k odvětvím na nabídkové straně.

Výpočty ukazují nejen na stejnosměrné (kladné nebo záporné) a pravidelné čtvrtletní kolísání HDP a všech strukturálních složek v každém roce (i když s různou mírou intenzity), nýbrž i na zcela jiné výkyvy výdajů na konečnou spotřebu než výdajů na tvorbu hrubého kapitálu nebo salda zahraničního obchodu. Sezónnost spotřeby resp. spotřebitelské poptávky je výrazně rozdílná ve srovnání se sezónností vývozu i dovozu zboží a služeb (ta je rovněž jiná u vývozu a dovozu) v důsledku čehož protichůdně ovlivňují vývoj sezónnosti HDP. Nicméně existují jasné charakteristické rysy ve sledovaném období. Sezónní faktory jsou nejvíce příznivé ve vývoji HDP ve 2. čtvrtletí, ve vývoji konečné spotřeby ve 4. čtvrtletí, ve vývoji tvorby hrubého kapitálu ve 2. čtvrtletí a salda zahraničního obchodu v 1. čtvrtletí každého roku.

HDP přesahuje v běžných cenách průměr o 17,07 mld. Kč ve 2. čtvrtletí a o 10,45 mld. Kč ve 4. čtvrtletí a je značně nižší než průměr v 1. čtvrtletí (o 32,43 mld. Kč). Výdaje na konečnou spotřebu přesahují průměr o 36,93 mld. Kč ve 4. čtvrtletí a jsou nižší než průměr v 1. čtvrtletí o 36,63 mld. Kč. Výdaje na tvorbu hrubého kapitálu mají přesah 7,98 mld. Kč ve 2. čtvrtletí a nedosažení 9,80 mld. Kč v 1. čtvrtletí. Pro čistý vývoz vychází přesažení průměru o 13,98 mld. Kč v 1. čtvrtletí a jeho nedosažení o značných 20,28 mld. Kč ve 4. čtvrtletí. Z toho jednoznačně vyplývá rozličnost v rozsáhlém působení (příznivém či nepříznivém) sezónních faktorů základních výdajových složek na HDP. Kromě toho existuje značně rozdílné působení sezónních faktorů v každém roce, což lze dokumentovat na vývoji HDP, když ve 3. čtvrtletí byl průměr přesašený o 3,95 mld. Kč, avšak při výrazném rozpětí v jednotlivých letech (od 2,65 mld. Kč v roce 2006 po -7,15 mld. Kč v roce 2008).

- **Rozdílné vlivy složek na sezónnost HDP**

Výpočty čtvrtletních odchylek resp. rozdílů mezi původními a sezónně vyrovnanými údaji v Kč umožnily ukázat jak sezónní kolísání vytváří v každém roce pravidelné charakteristické črty. Sezónní faktory působící na HDP jsou nejvíce příznivé každoročně ve 2. čtvrtletí, k čemuž přispívá především saldo zahraničního obchodu. Příznivě působí sezónní faktory na HDP i ve 4. čtvrtletí, avšak vliv jednotlivých složek je význačně rozdílný a protisměrný; sezónní faktory jsou vysoce příznivé u výdajů na konečnou spotřebu a velice nepříznivé v zahraničním obchodě. Nepříznivě působící sezónní faktory na vývoj HDP jsou každoročně značné pouze v 1. čtvrtletí každého roku (součet kladných odchylek za 2. až 4. čtvrtletí je roven záporné odchylce za 1. čtvrtletí). Výrazně rozdílné jsou v jednotlivých čtvrtletích vlivy strukturálních složek na sezónnost HDP. Největší extrémy byly zaznamenány v 1. a 4. čtvrtletí. V průměru za šest let (2004 až 2009) nejvíce mezičtvrtletně kolísá vliv výdajů na konečnou spotřebu (od -112,9 % v 1. čtvrtletí po značných 335,7 % ve 4. čtvrtletí).

Tab. č. 4.5.7 HDP – odchylky mezi původními a sezónně očištěnými údaji

R o k y	v mld. Kč b. c.			
	1. čtvrtletí	2. čtvrtletí	3. čtvrtletí	4. čtvrtletí
2004	-30,9	20,4	1,9	12,2
2005	-32,6	21,7	1,5	11,3
2006	-28,7	14,7	1,3	9,4
2007	-32,2	14,4	1,5	12,7
2008	-35,5	17,1	11,1	8,9
2009	-34,7	13,9	6,4	11,2

Pramen: ČSÚ, národní účty, vlastní výpočty

- **Potvrzení změn HDP po lineárním vyrovnání**

Kromě sezónního očišťování čtvrtletních údajů o HDP a vyjádření vlivu sezónních faktorů na jeho vývoj je možno skutečné meziroční změny v jednotlivých čtvrtletích (na základě původních údajů) porovnat se změnami po vyrovnání časové řady přímkou. Takový postup lze i logicky zdůvodnit, neboť ozřejmuje skutečnost zda a kdy došlo od rostoucí přes stagnující až po klesající tendenci ve vývoji HDP. Pro analytické účely bylo provedeno za 6 uplynulých let, tj. za 24 čtvrtletí (od roku 2004 do roku 2009) lineární vyrovnání časové řady údajů HDP ve stálých cenách 2000.

Porovnání původních a vyrovnaných údajů ukazuje, že zatímco v letech 2007 a 2008 byly odchylky kladné a zhruba stejně velké (132,8 mld. Kč a 133,9 mld. Kč), v roce 2009 byly již záporné (-68,1 mld. Kč) a jen potvrzují dříve uvedenou skutečnost o začátku snižování temp meziročních přírůstků HDP a následujícím propadu souhrnné ekonomické výkonnosti České republiky.

Tab. č. 4.5.8 Odchylky mezi původními a lineárně vyrovnanými údaji o HDP

v mld. Kč s. c. 2000

R o k y	1. čtvrtletí	2. čtvrtletí	3. čtvrtletí	4. čtvrtletí
2007	4,6	42,2	38,5	47,5
2008	6,6	52,5	45,9	28,9
2009	-40,0	-5,9	-11,4	-10,8

Pramen: ČSÚ, národní účty, vlastní výpočty

K mimořádnostem roku 2009 souvisejícím se strukturálními pohyby a s meziročními změnami patří i značné rozdíly v podílech HDP a jeho základních složek na úhrnu za uplynulých pět let. HDP v běžných cenách za rok 2009 se na pětiletém úhrnu podílí 21,3 %, přičemž podíl výdajů na tvorbu hrubého kapitálu je nejnižší (18,2 %) a podíl čistého vývozu nejvyšší (27,4 %). Ve srovnatelných cenových podmínkách jsou rozdíly podstatně větší.

Důchodová struktura hrubého domácího produktu

- Výsledky prvotního rozdělení důchodů**

HDP z důchodového hlediska představuje součet všech důchodů vytvořených v procesu výroby zboží a služeb. Jeho důchodová struktura ukazuje výsledky prvotního rozdělení vytvořených peněžních i naturálních důchodů mezi institucionálními sektory. Poměry mezi důchodovými složkami HDP tvoří základ domácí realizované poptávky a jsou závažné nejen pro životní úroveň obyvatelstva, kterou svým způsobem určují, nýbrž i pro materiální akumulaci, neboť vytváří předpoklad její realizace prostřednictvím výdajů na tvorbu hrubého fixního kapitálu. Neméně důležitá je důchodová struktura HDP pro vývoj sociálních plateb a sociálních služeb. Základní důchodové složky HDP tvoří náhrady zaměstnancům, čisté daně z výroby a z dovozu, hrubý smíšený důchod a hrubý provozní přebytek.

- Zvýšení provozního přebytku**

Důchodová struktura HDP nedoznala v roce 2009 tak velkých meziročních změn jako struktura výdajů. Náhrady zaměstnancům 1 588,8 mld. Kč za rok 2009 byly meziročně menší o 45,0 mld. Kč a podílely se na HDP 43,8 %, tj. o 0,5 p. b. méně než před rokem. Z nich mzdy a platy 1 224,2 mld. Kč byly rovněž menší (o 20,7 mld. Kč) a měly 33,7 %ní podíl na HDP. Klesající důchodovou složkou byly čisté daně z výroby a z dovozu; snížily se o 10,0 mld. Kč na 323,1 mld. Kč s podílem 8,9 % na HDP. Hrubý smíšený důchod 412,7 mld. Kč a hrubý provozní přebytek 1 302,6 mld. Kč byly meziročně menší o 19,1 mld. Kč, resp. větší o 12,3 mld. Kč a jejich podíl na HDP vzrostl. V poměru ke konečné spotřebě domácností se úhrn mezd a smíšeného důchodu snížil, což znamená, že vzrostla ta část jejich spotřebitelských výdajů, která byla hrazená z jiných zdrojů než z pracovních příjmů. V poměru k provoznímu přebytku značně klesly mzdy a platy.

Tab. č. 4.5.9 Důchodová struktura hrubého domácího produktu

běžné ceny, struktura v %

	2005		2006		2007		2008		2009	
	mld. Kč	v %	mld. Kč	v %	mld. Kč	v %	mld. Kč	v %	mld. Kč	v %
Hrubý domácí produkt	2 983,9	100,0	3 222,4	100,0	3 535,5	100,0	3 689,0	100,0	3 627,2	100,0
Náhrady zaměstnancům	1 284,7	43,1	1 386,2	43,0	1 516,3	42,9	1 633,8	44,3	1 588,8	43,8
Z toho: mzdy a platy	970,1	32,5	1 047,0	32,5	1 145,0	32,4	1 244,9	33,8	1 224,2	33,7
soc. příspěvky	314,6	10,6	339,2	10,5	371,3	10,5	388,9	10,5	364,6	10,1
Čisté daně	280,8	9,4	285,4	8,4	324,8	9,2	333,1	9,0	323,1	8,9
Smíšený důchod	349,4	11,7	370,5	11,5	398,4	11,3	431,8	11,7	412,7	11,4
Provozní přebytek	1 069,0	35,8	1 180,3	36,6	1 296,0	36,6	1 290,3	35,0	1 302,6	35,9

Pramen: ČSÚ, národní účty, vlastní výpočty